

Posudek oponenta na diplomovou práci Matěje Chytila *KSČM: Diskurz zakazování*

Práce kolegy Chytila se velmi nesnadno hodnotí. Pokud ji totiž chceme stručně charakterizovat, musíme použít sousloví „kolísavá kvalita“, ovšem v doslovném významu. Zatímco nejčastějším užitím sousloví kolísavá kvalita je prostě eufemismus pro kvalitu špatnou, v tomto případě máme co do činění s prací, která na vcelku krátké ploše 64 stránek poskytuje kombinaci opravdu stimulujících a inspirativních analýz, jaké přesahují úroveň toho, co se lze dočíst v běžných diplomových pracích, průměrných pasáži i stránek, u nichž se lze dohadovat, že jediným důvodem jejich napsání byl patrně blížící se termín odevzdání. Téma českého antikomunismu autor uchopil metodou diskursivní analýzy a v návaznosti na dosavadní literaturu (Mayer, Suk, v mnohem menší míře Kopeček). Jeho přidanou hodnotou je především schopnost suverénně analyzovat texty, které jsou (přinejmenším svou formou) texty právníckými. To se autorovi hodí zejména v jeho detailní analýze Sokolova dopisu komunistické straně a kontextu tohoto dopisu. Tato sekce tvoří dle mého názoru vrchol práce, která je silná rovněž v kombinaci diskursivní analýzy a právní tematiky u sporu o lustrace. Autor je schopen pronikavých analýz (viz prakticky celá sekce o dopisu Tomáše Sokola), bystrého čtení (viz jeho analýza medicínského diskurzu váhavých stoupců) i aplikace zdánlivě velmi obecných konceptů na konkrétní jevy či postoje (viz kapitola o komunismu jako schmittovském „soukromém nepříteli“ u Václava Bendy). Vedle oceněníhodných kvalit, má ale práce také problematické momenty.

V návaznosti na F. Mayer se autor pokouší doložit, že klíčovou roli ve formulování sporu o paměť sehrál český disident a jeho různé složky. To je jistě legitimní, avšak také sporná teze – pravdivá v té míře, v jaké byl disident klíčovým rezervoárem nové politické a kulturní elity a potažmo klíčovým formulátorem mnoha pozic ve veřejné debatě (pravdivá tedy tak trochu jako truismus), zároveň sporná, pokud se bavíme konkrétně o antikomunistickém diskurzu. Jestliže autor tematizuje český antikomunismus především na pozadí sporu Cibulka – Šabata a po vzoru F. Mayer na kontrastování pozice Petra Uhla a Václava Bendy, jsou to osy, které mohou jeho analýzu doplnit, ale sám je fakticky nazřel jako nepostačující. Vždyť hlavní pozornost sám věnuje textu právníka Tomáše Sokola, což nebyl žádný bývalý disident. K disidentům nelze zařazovat ani mnohé další nositele antikomunistických postojů – počínaje předsedy „historických stran“, požadujících zákaz komunistické strany zpočátku nového režimu, až po představitele nového antikomunismu po roce 2003 – Jaromír Štětina i Martin Mejstřík k disentu nepatřili právě tak, jako k němu nepatřil třeba Adam Drda. Odpor části disidentů vůči antikomunismu ostatně není zcela nahodilý, má svou logiku: I odkaz disentu coby paměti odporu 70. let, „kontaminovaného“ přítomností bývalých komunistů je pro radikálně antikomunistickou perspektivu podezřelý; antikomunismus s jeho homogenizační perspektivou na celý minulý režim lze číst jako zpochybnění paměti disentu 70. let odkazem paměti politických vězňů 50. let.

Klade-li ovšem autor důraz na disidentské kořeny různých pozic vůči komunismu, pracuje s příliš zjednodušující koncepcí disentu – v práci nejprve shrne a následně zopakuje svoje rozdělení na proud, pro nějž byl relevantní socialismus a na proud, který usiloval o návrat k západní normálnosti (toto rozdělení je podle něj anticipováno ve sporu Havla a Kundery z konce šedesátých let). Není zde ale zmíněn proud do disentu samostatně nepočítaný, ale pro jeho vystoupení i pro následný antikomunismus klíčový – underground ve svých různých polohách a reprezentantech. Přitom právě v prostředí undergroundu by autor našel nespíš spojnicu mezi předlistopadovými a polistopadovými postoji i některé veřejné osobnosti identifikující se výrazně s antikomunistickou vlnou (Petr Placák).

Na některých místech se autor dopouští ahistorického přístupu. Jmenovitě tomu tak je v hodnocení Petra Cibulky, který podle něj „osobně nezastupuje širší společenský, politický, či v našem smyslu diskursivní proud – jeho politické názory i postupy z něj dělají od počátku

revoluce do dnešních dnů spíše solitéra, zvláštnost politické scény. Také proto se Brněnskými (sic!) událostmi nezaobíráme podrobněji“ (s. 46). V poznámce pod čarou autor tento svůj názor dokládá grafickou úpravou Cibulkových webů. Jestliže je toto autorovo hodnocení přesvědčivé, ba evidentní v současné době, domnívám se, že by měl velký problém hájit je pro kontext roku 1990, kdy Cibulka představoval velmi významného, jakkoli menšinového názoru a jak jeho role v Brně, tak jeho publikace spolupracovníků StB se výrazně obtiskla do dalšího vývoje antikomunismu i společnosti jako celku.

V něčem podobně zpětně projektivní, jako popisování Petra Cibulky jako věčného outsidera na základě jeho současné pozice, je dle mého názoru autorova četba Marxovy a Engelsovy *Německé ideologie*, respektive použití proslulého a z kontextu vytrženého citátu o stavu a hnutí na s. 49-50. Autor zde jako by implikoval, že už v Marxovi je obsažen leninismus, aniž by se podíval na původní kontext, v jakém se o komunistickém hnutí jako o negaci trhu a odcizení mluví.

Problematická je místy autorova práce s odkazy na literaturu – závěrečný seznam literatury, který od pohledu budí jako soupis literatury k diplomové práci při nejlepší vůli rozpaky, je totiž nekompletní. Celou řadu nejen primárních zdrojů, ale i titulů sekundární literatury totiž autor odkazuje v poznámkách, aniž by odkaz zopakoval v seznamu literatury. V jedné poznámce pod čarou nalezneme i knihu Michala Kopečka a kol. *Rozdělení minulostí*, práce s touto knihou je ovšem u autora zcela nedostatečná a jedná se dle mého soudu o hlavní nedostatek stran literatury. Jakkoli se jedná o knihu historickou a soustředěnou převážně (byť nejen) na stranickopolitické identity, mohl by autor při jejím pozorném zpracování získat mnohem pestřejší představu o práci s komunistickou kartou u jednotlivých aktérů, než s jakou pracuje.

Zásadní problém práce ale přijde v poslední kapitole, která má ambici analyzovat diskurz zakazování po roce 2003. Čekají náš čtyři krátké sekce – v první autor načrtne poněkud letem světem důvody nového antikomunismu (aniž by to vycházelo z hlubší analýzy nebo diskuse literatury), v dalších se věnuje peticím *S komunisty se nemluví* a *Zrušme komunisty* a v poslední knize *Kdo ve stínu čeká na moc*. Pro čtenáře očekávajícího podobně inspirativní a do hloubky jdoucí analýzu, jako je autorův rozbor některých epizod raných devadesátých let, je sekce jednoznačně zklamáním – o obou peticích se nedozví o mnoho více, než že už byly analyzovány jinde, pokud jde o knihu, která představuje opravdu dobrý materiál pro diskursivní analýzu, narazíme v práci jen na stručný text žánrem se blížící špatné recenzi, která prostě konstatuje, že v knize nenašla to, co v ní hledala (odůvodnění ekvivalence nacismu a komunismu). Jakkoli se jedná o relevantní čtenářskou poznámku, odborná práce by zde měla začínat, nikoli končit. Vzhledem ke kvalitě autorových analýz předcházejícího období má čtenář takřka sklon číst pátou kapitolu *jako parodii* kapitoly třetí. Je škoda, že autor se věnoval textům, které byly nejvýrazněji přítomné ve veřejném diskurzu a byly již analyzované, a ne textu, který by z jeho perspektivy na pomezí práva a politologie představoval mnohem zajímavější materiál, problematikou a do jisté míry i formou do jisté míry analogický vůči Sokolově dopisu: návrh Jaromíra Štětiny a dalších senátorů na zákaz KSČM. Právě zde by našel autor diskurz vyloučení, který se pokouší o dialog s právem, přičemž se opírá o morálně-politické úsudky a notoriety přítomné v antikomunistickém diskurzu. V tomto srovnání by práce mohla klenout zajímavý oblouk a autor by zároveň uplatnil svou specifickou perspektivu. Škoda, že k tomu nedošlo. Velmi slabý je i závěr práce. Práce kolegy Chytila je nesnadné hodnotit – pokud by všechny části práce byly napsané tak, jako kapitola 3, nebyla by práce jen na známku výborně, ale i na obhájení jako rigorózní práce a po určitých úpravách na publikaci. Pokud by byla celá práce napsaná jako kapitola 5, bylo nebylo by adekvátní, aby byla práce vůbec obhájena. Vzhledem k tomu se domnívám, že na místě je ohodnocení známkou *velmi dobře*.

Ondřej Slačálek